

УДК 338.45

Колібан Д.В.
*аспірант кафедри менеджменту
Міжнародного університету «Україна»*

Koliban D.V.
*Postgraduate Student in Management Department
International University «Ukraine»*

МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

MECHANISM TO EVALUATE INVESTMENT AND INNOVATION ATTRACTIVENESS MODERN ENTERPRISE

Анотація. Особлива увага у сучасній вітчизняній і зарубіжній науковій літературі приділяється питанням забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку промисловості. У статті представлено дослідження з питань розвитку сучасних підприємств, що пов'язані з оцінкою їх інвестиційно-інноваційної привабливості та вибору стратегії їх розвитку.

Ключові слова: інноваційний потенціал, управління економікою, інвестиції, конкурентоспроможність, інформаційна система.

Вступ та постановка проблеми. Особливості сучасного етапу суспільного розвитку визначають необхідність державного управління економікою з використанням інноваційного підходу, що вимагає суттєвої активізації інвестиційної діяльності її складових. Можливості вітчизняних підприємств щодо здійснення інноваційної діяльності обмежені, оскільки вона вимагає істотних інвестицій, а державне фінансування фундаментальних досліджень як першоджерел інновацій недостатнє. Відсутність повноцінних пропозицій щодо впровадження перспективних конкурентоспроможних продуктів і технологій, достатніх обсягів інвестиційних ресурсів і ефективних механізмів залучення їх до підприємницької діяльності, а також нерозвиненість інноваційної інфраструктури перешкоджають здійсненню повномасштабного переходу економіки держави на новий інноваційний рівень розвитку.

Промисловість як найбільш значуща складова вітчизняної економіки потребує оновлення наявних і створення нових основних виробничих фондів, активізації технологічних, соціальних, наукових, організаційних, управлінських та інших чинників розвитку. Без активізації інвестиційної діяльності неможливо перейти до інноваційного

розвитку промисловості, тому що для створення нових технологій і продуктів потрібні якісно нові ресурси (трудові, виробничі, фінансові тощо).

Інвестиційно-інноваційний розвиток промисловості держави, спрямований на поетапне оновлення основних засобів і технологій випуску продукції з істотно поліпшеними споживчими властивостями, є одним з основних напрямів, що забезпечують її конкурентоспроможність і ефективність.

Промисловість є однією з найважливіших складових національної економіки держави. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні його економічної безпеки. Це визначає необхідність нарощування інвестиційних ресурсів, оптимізації процесів їх залучення і використання в інноваційній діяльності сучасних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особлива увага у сучасній вітчизняній і зарубіжній науковій літературі приділяється питанням забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку промисловості. Окремі питання інвестиційного розвитку сучасних підприємств розглянуті в роботах зарубіжних вчених, таких як, зокрема, Ю. Бріггем, В. Бочаров, Є. Нагаш, Е. Стоянова, Дж. Ван

Хорн, В. Шарп. Відомі українські вчені присвятили свої дослідження проблемам розвитку сучасних підприємств. Це роботи М. Барановського, В. Гейця, Б. Данилишина, Ф. Заставного, О. Кириченка, С. Коломийчука, Ю. Макогон, С. Науменкова, М. Пашути, Ю. Пахомова, А. Поддєрьогіна, О. Топчієва, В. Трегобчука, Л. Хомич, Л. Федулової, Д. Шиян та інших науковців. Також питання дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств є досить актуальним в працях таких учених, як, наприклад, С. Козьменко, Ю. Краснощоківа, Т. Максимова, О. Філімонова, К. Лиштван [1–3]. Незважаючи на велику кількість досліджень інвестиційно-інноваційного розвитку сучасних підприємств, питання, пов'язані з оцінкою їх інвестиційно-інноваційної привабливості та ризиків управління проектами, вибору стратегії розвитку, не знайшли достатнього висвітлення, що і зумовило актуальність наших досліджень.

Метою роботи є розробка теоретичних основ і методичних підходів до механізмів оцінки інвестиційно-інноваційної привабливості сучасних підприємств і рекомендацій щодо їх практичного застосування.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлені і вирішені такі завдання:

- виділено особливості розвитку сучасних підприємств в умовах активізації інтеграційних процесів держави;
- проведено аналіз інвестиційно-інноваційної привабливості підприємств;
- запропоновано механізм оцінки інвестиційно-інноваційної привабливості підприємств;
- обґрунтовано вибір і використання інформаційно-аналітичної системи управління інвестиційно-інноваційними проектами на підприємствах.

Об'єкт дослідження – процеси управління інвестиційно-інноваційним розвитком сучасних підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти інвестиційно-інноваційних складових управління розвитком сучасних підприємств.

Результати дослідження. Дослідженням інвестиційно-інноваційної привабливості сучасного підприємства приділяється особлива увага в контексті визначення потенціалу взаємодіючих процесів. Цей факт пояснюється тим, що він об'єднує в собі такі види потенціалу підприємств, як, зокрема, економічний, технологічний, маркетинговий, соціальний. Крім того, він узагальнює в собі всі економічні, соціальні, природно-економічні процеси, які відбуваються в рамках діяльності підприємства під час досягнення поставлених цілей. Увагу керівництва підприємств акцентовано на реалізації перш за все ресурсної компоненти потенціалу підприємства. Це припущення знаходить своє підтвердження в роботах провідного економіста Є. Лапіна, який стверджує, що під час визначення концептуальних напрямів аналізу потенціалу взаємодіючих процесів економічної системи більшою мірою розкривається об'єктивна складова, а саме ресурсна [4, с. 39].

Логіка дослідження, що базується на онтологічному, гносеологічному і філософському підходах, показує прояви потенціалу взаємодіючих процесів економічної системи, якою є сучасне підприємство, за тісного його розгляду з потенціалом організованості і функціональних зв'язків підтверджується таким алгоритмом. Процес прояви потенціалу взаємодіючих процесів заснований на взаємодії законів організованості і закону взаємодіючих процесів, а також на дотриманні теорії цілепокладання [5, с. 390].

Логіка міркувань полягає в тому, що керівник, який відкриває нове підприємство, групує інших людей для реалізації поставленої мети [5, с. 39]. Поставлена мета

досягається завдяки якійсій організації взаємодіючих процесів економічної системи. В такому випадку простежується тісний взаємозв'язок структурних складових потенціалу економічної системи, а саме організованості, функціональних і взаємодіючих процесів.

Слід зазначити, що пропонований підхід базується на ідеях К. Маркса про те, що засоби праці, предмети праці і робоча сила як фактори виробництва, а також засоби формування нового продукту виступають як можливості, що підкреслює їх потенційний характер. Для перетворення цієї можливості на дійсність «вони повинні з'єднатися» [6]. Потенціал взаємодіючих процесів узагальнює в собі всі бізнес-процеси підприємства і спрямовує їх на досягнення поставленої мети. Його структурні елементи (технологічний, економічний, соціологічний та екологічний) також узагальнюють багато інших складових, які потребують своєчасної і якісної аналітичної ідентифікації на всіх стадіях розвитку підприємства. Це вимагає постійного детального вивчення життєвого циклу підприємства.

Наші дослідження спрямовані на визначення пріоритетів формування та розвитку потенціалу сучасного підприємства на різних стадіях його життєвого циклу: становлення, зростання, стабілізація (зрілість), відновлення (занепад) [7]. Предметне вивчення процесів, які відбуваються на кожній стадії життєвого циклу підприємства, дало змогу визначити особливості структурних складових потенціалу підприємства. Модальний взаємозв'язок чотирьох стадій життєвого циклу підприємства як процес взаємозв'язку напрямів структуризації використання потенціалів економічної системи і критеріїв модальності має замкнутий цикл, який може змінюватися під впливом змін в цільовому стратегічному розвитку економічної системи.

Під час реалізації головних напрямів структуризації економічної системи структуризація реалізується через критерій модальності («необхідність»). Цей процес здійснюється на стадії життєвого циклу «становлення» економічної системи з поступовим переходом на стадію «зростання». Якщо необхідний рівень потенціалу взаємодіючих процесів не досягнуто, то економічна система переходить на напрям реконструкції.

На стадії життєвого циклу «становлення» здійснюється формування управлінського, ресурсного, маркетингового та інноваційного потенціалів; на стадії «зростання» здійснюються посилення маркетингового, розвитку ринкового, фінансового, інвестиційного потенціалів. Найголовнішим є те, що на даній стадії здійснюється формування організаційного потенціалу підприємства.

На стадії «стабілізація» здійснюються розвиток кадрового, управлінського потенціалів, формування динамічних здібностей і формування та розвиток стратегічного, інформаційного, інноваційного та логістичного потенціалів.

На стадії «розвитку» або «спаду» здійснюються розширення ринкового потенціалу, реструктуризація ресурсного, формування фінансового, розвитку маркетингового та інноваційного потенціалів.

Ключовими критеріями зміни потенціалу підприємства на життєвих стадіях його розвитку є формування, посилення, розвиток, розширення, реструктуризація. Модальний прояв цих критеріїв такий: критерій модальності «необхідність» включає традиційне формулювання, тобто «формування»; критерій модальності «реальність» узагальнює «посилення», «розвиток», «розширення»; критерій модальності «можливість» взаємопов'язаний з критерієм «деконструкція». З метою визначення концептуальних напрямів аналізу взаємодіючих процесів економічних систем необхідно чітко усвідомити, на які ключові критерії необхідно звертати увагу.

Огляд літературних джерел [8–11] дав змогу зробити висновок, що, досліджуючи потенціал взаємодіючих процесів, автори акцентують увагу на економічному потенціалі сучасних підприємств, ресурсному потенціалі, виробничому, експортному, ринковому, маркетинговому, потенціалі конкурентоспроможності, фінансовому, соціально-економічному, стратегічному, інформаційному, інфраструктурному, партнерському тощо. Саме ці види структурних складових потенціалу економічної системи узагальнені в рамках потенціалу взаємодіючих процесів.

Потенціал взаємодіючих процесів в рамках розвитку потенціалу економічних систем спрямований на реалізацію ресурсної складової та узагальнює чотири основні структурні складові, спрямовані на управління її бізнес-процесами. Це актуалізує необхідність розгляду кожного зі структурних елементів. При цьому вважаємо, що на особливу увагу заслуговує економічний потенціал як основа операційної діяльності підприємства та базис для реалізації технологічного, соціально-економічного та природно-екологічного потенціалів.

Слід виділити такі елементи системи потенціалу взаємодіючих процесів, як потенціал взаємодії між засобами праці і співробітниками в процесі основної діяльності; потенціал взаємодії між працівниками в процесі основної діяльності; потенціал взаємодії певної економічної системи з іншими економічними системами в процесі розподілу, обміну та використання продукції або товарів. Відповідно до структурних складових економічного потенціалу можна зробити висновок, що він об'єднує в собі ресурсний потенціал, виробничий, торговий, експортний, ринковий, маркетинговий, потенціал конкурентоспроможності, фінансовий, стратегічний, інформаційний, інфраструктурний, партнерський та інші види потенціалу економічної системи, які спрямовані на можливість досягнення мети під час здійснення основної діяльності підприємства, що формує інвестиційну привабливість підприємства.

Моніторинг літературних джерел з теми дослідження дає змогу визначити, що в системі потенціалу взаємодіючих процесів домінуючими є такі елементи, як ресурсний, виробничий, торговий, інформаційний, ринковий потенціали, а також їх похідні: маркетинговий, конкурентоспроможний, фінансовий, стратегічний, інформаційний, інфраструктурний, партнерський тощо. При цьому вибір пріоритетних напрямів розвитку структурних елементів потенціалу взаємодіючих процесів безпосередньо залежить від стратегічних цілей підприємства та ступеня реалізації потенціалів організованості і функціональних зв'язків економічної системи, в рамках яких ці цілі формулюються.

Основою потенціалу взаємодіючих процесів є ресурсна складова, яка розглядається як ресурсний потенціал.

Розглядаючи ресурсний потенціал, слід визначити елементи його вартісної оцінки, такі як, зокрема, товарний, технічний, просторовий, фінансовий, кадровий, репутаційний. Значимість ресурсного потенціалу в розвитку основної діяльності підприємств визначає необхідний розмір якісних ресурсів для організації ефективної основної діяльності підприємства під час досягнення певних цілей.

Наступним важливим елементом потенціалу взаємодіючих процесів є потенціал основної (операційної) діяльності, який засновано на розвитку виробничого потенціалу. Виробничий потенціал – це складна система з певною взаємодією головних складових, таких як основні виробничі фонди, виробничий, промислово-виробничий персонал (робітники), сировина та матеріали. Виробничий потенціал розглядається як здатність створення нової продукції. Якщо на підприємстві формуються якісні характеристики досягнутого рівня розвитку суспільного виробництва завдяки такій параметризації, як освіта, наука і управління, то простежується макроекономічний підхід з акцентом на розвиток науки і техніки. Рівень виробничого потенціалу істотно залежить від ступеня варіативності і адаптаційної здатності елементів організації, тобто формується взаємозв'язок виробничого потенціалу і потенціалу організованості, а також функціональних зв'язків. До ключових складових формування інноваційно-інвестиційної привабливості сучасного підприємства слід віднести:

- ресурси, їх кількість і якість;
- обсяг виробленої продукції;
- наявні та потенційні можливості виробництва;
- взаємодія з зовнішнім середовищем за допомогою конкурентоспроможності продукції або товарів;
- ефективність виробництва і торгівлі;
- наявність і якість технологічного обладнання;
- наявність і якість кадрового забезпечення процесу виробництва;
- взаємозв'язок з організаційною системою і якістю управління;
- зв'язок з метою діяльності підприємства та іншими елементами економічного потенціалу.

Висновки. На підставі вищевикладеного виробничий потенціал підприємства можна визначити як можливість економічної системи виробляти необхідний обсяг конкурентоспроможної продукції за ефективного використання наявних ресурсів, встановленого як управління і організація виробничого процесу під впливом факторів і потенцій зовнішнього середовища з метою досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Козьменко С. Потенциал инновационного развития предприятия : [монография] / С. Козьменко. – Сумы : Деловые перспективы, 2005. – 256 с.
2. Краснощочкова Ю. Инновационная безопасность предприятия как запорука конкурентоспособности в условиях интеграции / Ю. Краснощочкова // Управление развитием. – 2011. – № 4. – С. 177–178.
3. Формування інноваційної політики підприємства / [Т. Максимова, О. Філімонова, К. Лиштван] // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2. – С. 181–183.
4. Лапин Е. Экономический потенциал предприятий промышленности: формирование, оценка, управление : дисс. ... докт. экон. наук : спец. 08.07.01 «Экономика промышленности» / Е. Лапин ; Сум. гос. универ. – Сумы, 2006. – 432 с.
5. Бузько І. Стратегічний потенціал і формування пріоритетів у розвитку підприємства : [монографія] / І. Бузько, І. Дмитренко. – Алчевськ : ДГМІ, 2002. – 216 с.
6. Маркс К. Капитал / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – Т. 23. – 907 с.
7. Краснокутська Н. Пріоритети формування та розвитку потенціалу торговельного підприємства на різних стадіях його життєвого циклу / Н. Краснокутська // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 136–145.
8. Економіка знань та її перспективи для України : [монографія] / за ред. В. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозів, 2005. – 168 с.
9. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / [Я. Жаліло, О. Бабанін, Я. Белінська та ін.] ; за заг. ред. Я. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 142 с.

10. Инвестиционная привлекательность экономических систем [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://investment2.ru>
11. Економічний аналіз : [навч. посібник] / [І. Житна, І. Пацій, П. Житний]. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2000. – 280 с.
12. Краснокутська Н. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку мікроекономічної теорії / Н. Краснокутська // Вісник КНТЕУ. – 2008. – № 5. – С. 54–64.

Аннотация. Особое внимание в современной отечественной и зарубежной научной литературе уделяется вопросам обеспечения инвестиционно-инновационного развития промышленности. В статье представлено исследование по вопросам развития современных предприятий, которые связаны с оценкой их инвестиционно-инновационной привлекательности и выбора стратегии их развития.

Ключевые слова: инновационный потенциал, управление экономикой, инвестиции, конкурентоспособность, информационная система.

Summary. Special attention in modern domestic and foreign scientific literature is paid to the issues of ensuring investment and innovation development of industry. The article presents a study on the development of modern enterprises related to the assessment of their investment and innovation attractiveness and the choice of their development strategy.

Key words: innovation potential, management of the economy, investment, competitiveness, information system.